

Дзітлярэты і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННОКАЎ БССР

НА НАШЫМ здымку два старшыні калгаса. Два старшыні, два камуністы, дзве зноў у калгасным будаўніцтве. З гірняцкай у сьвіх вуссах—сямідзесяцічатырохгадовае Зіновій Мікалаевіч Мінько. У далейні 1929 годзе ён пачынаў у родных Горках калгасныя жытцы. А Пётр Яўсеевіч Леганькоў узначальвае калгас «Сцяг камунізма» сёння.

Жыве Зіновій Мікалаевіч у новым доме, які пабудавань яму калгас, атрымаў пенсію. Яму і дзеці прыязнаць на зямлі і жыцьцю сонам забеспячаць і могуць усё, што трэба ветэрану, па першаму яго сігнал неадкладна выконваюцца...

Пётр Яўсеевіч Леганькоў—часта гошць у ветэрана. Расказвае пра навіны калгаснага, параіцца па нейкіх неадкладных і важных пытаннях. А ветэран калгаса ўспоміць мінулае, і цяча, брыцца гаворка.

Яны выходзяць на двор пад засень маладога каштана. Пад вакном цвітуць яркія кветкі. У садзе на яблынях лісьцяў не відаць, адно іскрацца маленькія чырвоныя сонцы—штыфелі, цыткі, многа духмянай ананькі, пепіна шафраннага.

Дом ветэрана—не выключэньне. Уся вялікая вёска Горкі—цэнтр калгаса ды і астатня населеныя пункты—Солан, Селішча і іншыя патаночуць у зеляніне садоў. Ян кожнага дома—кветкі, калгаснікі спабораюцца, у каго прыгажэйшыя кветкі, у каго чысьцейшы садзіба.

А Зіновій Мікалаевіч успамінае, як было ў гады яго маладосці. У вёсцы была такая граза, што калёсы не маглі праехаць. Вясной і восенню з хаты не выйшлі. Гародамі, трымаючыся абераць за гарогны, хадзілі адзін да аднаго. Хаткі паўрасталі ў зямлю, пагінылі сапаланыя стрэці, у вогнях ануца і лучына. Гібелі людзі—ад голаду, холаду, хароб.

Сёння ў Горках не знойдзеш ніводнай сапаланай страхі, нават на хлыве. Дранка, блыха, чарніца. Вялікія светлыя вокны, зноўныя хаты, адна лепшая за другую. У Горках пакуль няма камінізму—у калгасе многа савайго лесу. Зручны і прыгожыя дамы будуюць калгасныя майстры. У кожным доме два, тры, чатыры і больш пакояў, кухня, розныя падсобныя памяшканні.

Сядзяць, разіца старшыні, і паўстае ў іх перад

СЕЙБІТЫ

вачыма заўтрашні дзень калгаса.

Калгас пабудавань ў клубу. У Горках прагледзецца будаўніцтва гандлёвага цэнтру. Там будзе сталова, магазін, камбант бытавога абслугоўвання, гасцініца, адміністрацыйны будынак, у якім размесцяцца праўленне калгаса, сельсавет, пошта, трохпартыйны будынак школы, камбант для дашкольнай. Думае калгас пра Палц культурна-адукацыйнага цэнтру. Толькі няма воўс цікавага праекта. Пачалі ўжо будаваць штучнае возера. На ім будзе падчыненая станцыя, пляжы, купальні, як на сапраўдным курорце.

Ведае пра ўсё гэта Зіновій Мікалаевіч, а ўсё роўна рады яшчэ і яшчэ раз пагаварыць, абмер-

каваць у дэталю з сённяшнімі старшынямі калгасна- перспектывы. І зноў на памяць прыходзіць далейкі трыццаці год, калі першыя васьм гаспадар у калгас заіспісалі—Мікалая Багача, Алеся Крэк, Рыгора Карлука, Сідара Мельніка, Лідзію Сяўру, Аланаса Дарожкі, Макара Філіпені і яго. Сёмым беднячоў-гарапашніцкі рашлі будаваць новае жыццё.

І вась ён — плён, які перавысіў самыя смелыя тагачасныя мары...

Доўга сядзяць, размаўляюць стары і малады старшыні. І пазіраюць час ад часу ў бок высокага кургана. На кургане тым — вялізны скульптурны помнік. Гэта бацькам-героям ад узацянжых дзяч.

Я. ДАНКАЯ.
Фота С. АНАНЬКІ.
Старадарожскі раён.

ГАМЯЛЬЧАНЕ УЗНІМАЮЦЬ ЗАСЛОНУ

22 верасня новы сезон адкрывае Гомельскія абласны драматычны тэатр.

— У гэты дзень, — паведаміў нашаму карэспандэнту дырэктар тэатра В. Чарнеў, — у тэатры адбудзецца свята машынабудаваньня. Гледаць ўбачаць спектакль па п'есе В. Кажуцькава і І. Токарава «Шчыт і меч».

Да юбілею Савецкай улады наш калектыў рыхтуе інсцэніроўку рамана А. Адамовіча «Вайна пад страхамі», напісаную Т. Праўдзіўцавай і Ю. Шчарбаковым. Гэты спектакль ставіць наш малады рэжысёр, выпускнік Ленінградскага тэатральнага інстытута Ул. Караткевіч. Прамёрк маршук выпускіць 10 кастрычніка. Наступныя дзве прэм'еры — «Традыцыйны збор» па п'есе В. Родэ і «Дурнічка» па казедзі Лопе да Вега паказань у лістападзе і снежні.

Мы лічым, што сёлетая стабілізацыя творчы склад нашага тэатра. У нас усюды два новыя актёры, калі не лічыць рэжысёра Уладзіміра Караткевіча, якога мы лічым «сваймі» яшчэ з часоў яго перадыпломнай практыкі. Хто ж нашы «новенькія»? Гэта Яўген Дашкоў з Бранска і Аркадзь Хлебнік з Сімферопля, абодва «маладыя героі» — амплуа асабліва дэфіцытнае сёння ў тэатры, калі асноўную масу гледачоў складае моладзь.

Рыхтуем мы і да нашага ўзгартытэатральнага свята — юбілею старэйшага майстра, заслужанага артыста рэспублікі Абрама Гаўрылавіча Каплана. Сёлетая яму сапуняцца шасцьдзесят гадоў, з якіх сорак аддадзена любімому мастацтву тэатра.

3 УЗНАГАРОДАЙ!

За заслугі ў развіцці беларускай савецкай літаратуры і ў сувязі з шасцідзясяцігоддзем з дня нараджэння Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР ўзнагародзіў паэта Дзяржа Сяргея Сіпанавіча Ганарнага граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

МАГІЛЁВУ—700!

Магілёў. Гэтакую гораду па-над сьвім Дняпром споўнілася сем стагоддзяў. Вось чаму так святлона ўбравы і гэтыя дні вуліцы і плошчы горада, такія ўрачыстыя твары магілёўчанам.

Слаўнай дзеве бы прысвечана юбілейная сесія Магілёўскага гарадскога Савета сумесна з партыйнымі, грамадскімі арганізацыямі і прадстаўнікамі Савецкай Арміі.

Узровень сесіі з вялікай увагай сустраці выступленне першага намесніка Старшыні Савета Міністраў БССР У. Лаўбанка, які зачытаў прывітанне ЦК КПБ, Прэзідыума Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў БССР працоўным Магілёва, гарсавету і гаркому партыі.

З дакладам, прысвечаным семістагоддзю горада выступіў першы сакратар гаркома партыі Г. Бувацько. Ён расказаў пра гісторыю Магілёва, гісторыю, напоўненую працай і змаганнем.

Дакладчык называе дзесяткі прозвішч лепшых людзей горада — Герояў Савецкай Айчыннай вайны, наватараў вытворчасці, выдатных дзеячоў культуры і навукі.

Ён падкрэслівае, што магілёўчане, які ўсе савецкія людзі, дзейнічаюць рыхтуюца да слаўнай даты — 50-годдзя Савецкай улады. Для іх гэтая падрыхтоўка — звышпаланава прадукцыя, новыя дамы...

На сесіі выступіў гошці, што прыехалі на ўрачыстасць з іншых абласцей і раёнаў. Яны перадалі магілёўчанам сардэчныя віншаванні, пажадалі новых поспехаў у камуністычным будаўніцтве. Прывітаньне ўзглагоў сваім зямлякам прысаў першы намеснік міністра абароны СССР Маршал Савецкага Саюза І. Якіўбоўскі.

Узровень сесіі прынялі прывітаньне пісьмо ЦК КПСС, Прэзідыуму Вярхоўнага Савета СССР і Савету Міністраў СССР.

ПЕРАД ДАРОГАЙ ДАУЖЫНЁЙ У ДВА ГАДЫ

Вечарамі, калі купалаўскі тэатр запальвае агні і гледачы запаўняюць залу, сярэд і гледачы ўбачаюць групу юнакоў і дзяўчат, якія глядзяць спектаклі асабліва ўважліва. Яны прыходзяць сюды амаль кожны вечар і, уладываючыся на сваёбылых месцах, з нецярплівацю чакаюць той минуты, калі адкрываецца заслона.

Гэтыя юнакі і дзяўчаты усім нядарна залічаны ў студыю, створаную пры Беларускай дзяржаўнай акадэмічнай тэатры імя Я. Купалы.

Перш чым расказаць пра яе — трохі гісторыі.

Купалаўскі тэатр заўсёды шукаў творча таленавітую моладзь, каб папоўніць свае рады. Шукаў — і знаходзіў. Але знайсці таленавітых людзей — гэта толькі палавіна справы. Ім трэба адрыць таленты амерыканскага майстэрства, іх трэба вучыць. І ўжо ў сярэдзіне трыццаціх гадоў пры тэатры была створана першая студыя. Многія з тых, хто тады скончыў яе, сёння сталі прызанымі майстрамі беларускай савецкай драматычнай тэатральнай рэспублікі. Т. Макарава, народны артыст БССР С. Бувацько, заслужаны артыст БССР С. Яворскі.

Праз шмат гадоў, пасля вайны, яшчэ ў разбураным Мінску купалаўцы далучалі да тэатра, новую групу моладзі. Нглядзячы на іх, калі яны ў разбураным, трэба было думаць пра заўтрашні дзень, пра дастойную змену. І цяпер сярэд тых, каго ў тэатры называюць сярэднім пакаленнем, — выпускнікі студыі А. Рышчэвіч, Я. Каваляў, М. Зінкевіч, Т. Кін-Намінскі.

Мінла яшчэ дзесяць гадоў. Зноў тэатр мае патрэбу ў прытоку свежых сіл — і зноў нарадзілася студыя. Сярод тых, хто скончыў яе, актёры В. Белыхоўскі, малады, але ўжо вядомы рэжысёр Д. Хейфец і іншыя, хто працуе сёння ў тэатрах рэспублікі і за яе межамі.

Студыя на працягу ўсёй гісторыі купалаўскага тэатра давала і паўняць групу моладдзю, выхаванай на традыцыях гэтага тэатра, здойнай працягваюць і развіваюць іх.

І вась чакірае студыя...

ПАД ЮБІЛЕЙНЫМ ДЭВІЗАМ

Юбілею Савецкай дзяржавы клопатаў у рэспубліцы больш. Трэба ўмець і даходліва прапагандаваць Тэзісы ЦК КПСС аб Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, трэба калісьці гісторыю свайго сьля, калгаса, свайго клуба і бібліятэкі, трэба падрыхтавацца да святачнага канцэрта, арабіць клуб тэатр, каб сюды зацэляса прышціць ды пасядзець гадзіну-другую.

Актыўнасці дзейнасці культурна-асветустаной спрыяе грамадскі агляд клубу і бібліятэкі нашай вобласці. Кожны з трох этапў агляду завяршаецца тэматычным мерапрыемствам, скажам, вечарам, канферэнцыяй ці вусным часопісам. Першы этап мы назвалі «Той свет нарадзіўся ў Кастрычніку», другі — «Падзвігі бацькоў абавязань сыноў» і трэці — «Мы людзі вялікага паўтэ».

У гэтым артыкуле мы хочам расказаць пра найбольш цікавыя справы некаторых культурна-асветустаной Віцебшчыны ў юбілейным годзе.

Адкрываецца заслона, і на сцэну выходзяць рабочы, салдат і матрос. Гуцаць вершы аб рэвалюцыі.

Так у Іванаўскім сельскім клубе Чашніцкага раёна пачаўся чарговы тэматычны вечар «Дарогай бацькоў». Былы артыст калгаса Я. Ляшчэў расказаў пра жыццё вёскі ў дваццаціх гадах. Затым выступіў першы трактарыст калгаса, цяпер пенсіонер П. Анухоў, які ў гады калектывізацыі працаваў на трактары «Фардзон».

Гучыць са сцэны песня «Аб трынаццаці маладосці». І зноў — успаміны...

Уважліва слухаюць удзельнікі веча раўны настаўнікі М. Падраз. Яе расказ прысвечаны зменам, якія адбыліся

у гэтым годзе.

У заключэнне адбыўся вялікі канцэрт. Мясцовыя артысты і пэты падрыхтавалі літаратурна-музычную кампазіцыю «Равеснікі, слухай, равеснікі, ведаць!».

У Лепельскім раённым Доме культуры праведзена ўжо сёра тэматычных вечароў, прысвечаных вялікай даче: «Саюз сярпа і молата», «Нашчадкаў сьвятая абавязань», і іншыя. Вабіць людзей у Дом культуры пакой баявой і працоўнай славы, створаны актыўнастамі. Тут сабраны многа документаў, фатаграфіяў, альбомы, якія адлюстроўваюць геральдыку мінлага і сёняшняга дзень Лепельшчыны.

Тэматычныя вечары праходзяць цяпер амаль у кожным сельскім клубе, доме культуры Віцебшчыны.

Час ўсё даея адсвоўвае ад нас падзеі першых гадоў Савецкай улады.

У гэтым годзе ўспаміны і рэпетыцыі шырока вядомай п'есы Віктара Гусева «Слава», праблема якой да гэтага часу хвалюе гледача. Абодва спектаклі ставіць рэжысёр Васіль Волкаў.

У артыстаў Мазырскага народнага тэатра свае клопаты. Як заўсёды, разам са спектаклем для дарослых яны рыхтуюць спектакль для дзяцей. Ужо сыграны «Два кіліны» Яўгена Шварца, а цяпер самыя маленькія гледачы змогуць паглядзець смешную п'есу С. Міхайлава «Зайка-зайка».

Другая група актёраў гэтага тэатра пазнаёміць гледачоў з адной з апошніх п'ес А. Сяфронава «Сын» і вусным адзвіжам А. Галіча і К. Ісаева «Вас вылікае Таймыр».

Мазырскі народны тэатр вялікі, гады складзены калектыў. Наіграўшы ўжо разнастайныя цікавыя рэпертуары і з артыстамі не збіраюцца расставіцца. У Кастрычніцкі дні яны пакажуць па тэлебачанні купалаўскае «Рэспідаанне тиздэн».

Ну, а што ж у Беларускай народным тэатры? Чым быў тэатр якой рэжысёр Васіль Патровіч Галік Акаваецца, 7 лістапада пачынае адбыцца прэм'ера спектакля па п'есе К. Міхайлава «Гісторыя аднаго каханьня».

— Сярод нашых гледачоў шмат моладзі, — гаворыць Васіль Патровіч, — і нам вельмі хочацца расказаць пра вялікае, цяжкае і сапраўднае каханне. Вось гэта і вызначыла выбар п'есы.

Год выдання 36-ы
№ 74 (2228)
19 верасня 1967 г.
АТРАК
Цана 4 кап.

ПАРТЫБІЛЕТ ІЛЫЧА

Аляксей Патровіч Пірагова сестра ў філіяле Цэнтральнага музея Ул. І. Леніна ў Кіеве: ён суправеджваў групу наведвальнікаў, знаёміў іх з экспанатамі, расказаў пра жыццё і дзейнасць вялікага праўдыва. Маркучы па ўсім, ён выдатна ведаў гісторыю Кастрычніцкай рэвалюцыі.

Неўзабаве я пазнаёміўся з ім. Пірагоў казаву вельмі цікавае чалавек. У 1918 годзе ён уступіў у рады сапуняльніку Камуністычнай партыі. Потым стаў камуністам. Некаторы час працаваў у Крамлі, потым быў накіраваны на Украіну на ўважэнне савецкіх дзяржаўных органаў. Вучыўся ў Плянэвай акадэміі, займаў адказныя пасавы ў Бессарабіі і на Дэлькім Усходзе. Хароба прымуціла Пірагова паіцца на пенсію, але не змегла прымуціць яго адзіц ад актыўнай грамадскай дзейнасці. Аляксей Патровіч — пазаштатны экскурсавод музея, нястомны прапагандыст і агітатар.

А. П. Пірагоў ў свой час пазачэлавы вылісаць партыйны білет Ул. І. Леніна.

Я бачыў, з якім хваляваннем стары камуніст дастаў фотакопію гэтага білета і паказваў яе наведвальнікам музея, а потым пачаў расказаць, як усё было.

Адрозж ж пасля пераезду Савецкага ўрада з Петраграда ў Маскву, у Крамлі быў створаны падрэённы камітэт партыі, які ўваходзіў у склад Замаскаўскага райкома. Праз два гады пачаўся абмен старых партыйных білетаў. У Пірагова быў цудоўны почырк — выразны, амаль каліграфічны. Таму падрэёнам дачуры ў яго вылісаць партыйны білет новага ўзору.

Сакратар партыйнай арганізацыі Крамля Мікалай Міхайлавіч Нікіцін пакаў перад маладымі Піраговым (яму тады было дзевяцідзесяці гадоў) спіс камітэту крамлёўскіх установаў і сказаў:

— Запомні, Аляксей! справа важная і адказная. Пастарайся без памылкі.

Аляксей ў адказ моўчы кіўнуў і натаралка пачаў прагледзець спіс. Раптам ён убачыў прозвішча Леніна. Аляксей бе-

ражліва ўзяў чысты бланк і сказаў, звяртаючыся да ўсіх, хто быў у пакой:

— Таварышы! Вылісаю партыйны білет Уладзіміру Ільічу...

Людзі сталі акалі і глядзелі, як ён натаралка і берэжліва заліпае ленынскі партбілет.

— А які нумар паставіць на білет? — спытаў Аляксей.

Тады не было загадаў пра- ставленых друкавалых паадак- вах нумароў, іх ставілі ад рукі.

— І ён яшчэ пытаецца! — здзіўлена зазначыў нехта з супрацоўнікаў УЛВК, — Ленін — арганізатар і заснавальнік нашай партыі, яе праўдывік. Зна- чыць, і нумар яго партбілета павінен быць першы.

— Я таксама гэтака думаю, — загадаў Пірагоў.

Тут у пакой увайшоў сакра- тар партыйнай арганізацыі Кра- мля, член УЛВК Мікалай Мі- хайлавіч Нікіцін. Даведаўшыся аб размове, ён запратаставаў:

— Ды вы што, таварышы! Хіба не ведаеце Леніна? Ні ў якім разе не рабіце гэтага! Ён будзе страшэнна не- зadowolены, калі убачыць на сваім партбілет першы нумар.

Падумаўшы хвіліну, спытаў: — Які яго перадавы нумар у спісе?

— 527, — адказаў Пірагоў. — Вось і вылісаць 527.

Аляксей паставіў у бланку партбілет нумар 1 запытальна паглядзеў на Нікіціна.

— А як быць з графію аб чым уступленне Леніна ў партыю? Я не ведаю даты.

— Я таксама не памятаю, — адказаў Нікіцін. — Пакуль по- кажу непозапоўнены. Я сам по- тым прастаю.

Праз некалькі дзён партыйны білет № 527 уручыў таварышу Леніну. Нікіцін спытаў яго аб чым уступленне ў рады партыі і тут жа сваёй рукою праставіў дату.

Атрымаўшы новы партбілет, Уладзімір Ільіч перадаў Нікі- ціну стары за № 600, які ўжо яму ўручылі нонч 3 красавіка 1917 года — пасля вяртання з эміграцыі. На жаль, гэты партбілет яшчэ не знойдзены і, ма- гчыма, не захаваны.

У Цэнтральным партыйным архіве Інстытута марксізма-ле- нінізма пры ЦК КПСС захоў- ваюцца ўсе партыйныя доку- менты Ул. І. Леніна. Сярод іх білет № 527, выданы яму Крамлёўскім падрэённым камі- тэтам Маскоўскай арганізацыі ў 1920 годзе.

Ужо пасля смерці Леніна, вяс- ною 1927 года, калі адбыўся чарговы абмен партыйных білетоў, на імя Леніна Замаскаўска- райком камітэты вылісаў партбілет № 0000001 і ўліковаю картку з гэтым жа нумарам — на ўсе часы існавання Камуні- стычнай партыі Савецкага Саю- за.

Анатоль РУСАК,
супрацоўнік Інстытута
гісторыі Акадэміі навук
Украінскай ССР.
(АДН)

ПАМЯЦІ ЗАГІНУЎШЫХ

Строгая, вялікая і сумная фігура партызана. Гэта помнік, усталяваны на брацкай магіле партызанскай брыгады «Штурма- ва».

Сюды, да вёскі Мінска-Мінскага раёна, прыйшлі людзі — зямлякі і сваякі загінуўшых — каб уважліва іх памяць.

У ганаровай варце былі камісар партызанскай брыгады І. Фёдарэў, Герой Савецкага Саюза М. Ослана, воіны Савецкай Арміі, камсамольцы, піянеры.

«Пам'яці загінуўшых бузья- ве варты», — зачынула сваё выступленне на мітынгу М. Ослана.

І ў адказ прагледзі слова клятвы камсамольцаў. Клятвы праз усё жыццё пранесці па- мяць аб тых, хто смерню сваёй аязавяў наш працава на шчасце.

Н. АГАРОДНІКАЎ.

ПРАБЛЕМЫ СЧАСНОЙ ПРОЗЫ

Три литературнонаучные проблемы, тесно связанные между собой, — каноничность, характер, сюжет — складываются воедино в книге маститых ученых П. Дюбуайля, В. Журавлева, М. Лиферава, надругавшейся слагающей «Навуна і тэжына». Глобульная мэта кнігі, аднак, не толькі ў даследаванні і тэарэтычным развіццях гэтых праблем, колькі ў выяўленні, раскрыцці новых аспектаў сучаснай беларускай прозы, у абгрунтаванні і замацаванні яе ідэяна-эстэтычных лаваў. Адначасова — гэта замацаванне і абгрунтаванне навуковых пазіцыяў, выпрацаванне нашым літаратуразнаўцам у барацьбе з рознымі скажэннямі і адступленнямі ад метаду сацыялістычнага рэалізму.

Першы артыкул кнігі, які належаць перу М. Лиферава і называецца «Канонічнасць і жыццё», пачынаецца крытыкай «тэорыі бесканонічнасці». Аўтар пераважна сцеражліва і аб'ектыўна, спрытаным поглядам на жыццё памянае дзейнасць літаратуры, яе магчымасць у сцягванні кананічнасці ідэалаў.

«Адаптаванне і асадуванне гэта, у якіх бы формах яно ні выяўлялася, сацыяльна аналіз прычын, якія яго параджаюць, — сцеражліва заўважае М. Лифераў, — складаюць такую ж пачэсную задачу саваецкай літаратуры, як і сцягванні і ўсталяванне нашата грамадскага ладу, высота камуністычнага ідэалаў на ўсіх сферах нашага сучаснага жыцця. Праўдзіннасць, глыбіня прымянення ў рэальнай канфліктнай эпохі, разуменне ітарэсцяў народа, усёдапаўнае камуністычнае мэтапавяржэнне і выкарыстанне ў выкарыстанні вернай арыенціры п'сьменніцкай сацыялістычнага рэалізму».

Прымят сцягванні канонічнасці пачатку ў сацыялістычным рэалізме адначасна мотавую ўстаноўку і накіраванасць, а не формы сцягванні. Сцягванні можа быць дваяка — і шляхам выяўлення пераважна новага, паказу перавага тата, што ідзе на змену старому, і шляхам крытыкі аджываючага, вычарпанага сабе на гэтым гістарычным этапе. Прытым тое і другое можа і спалучацца ў адным і тым жа творы, і выступаць пасасова.

Адстойваючы прычыны праўдзіннасці, усёбаючата паказу жыцця з пачатку камуністычнага ідэалаў, даследчык спрабавае на месці канонічнасці і кананічнасці. «Яго творы глыбока арыенціры. П'сьменнік любіць ўзвясняць, нека паэтызаваць сваё героль, і ў той жа час яны паступаюць ў напружаных сітуацыях, змагаюцца за нешта значнае і рэальнае. Лірэм брыльскай прозы не хадуцьны, не фальшыны, ён вырастае на трымаўла глебе нашай цудоўнай рэчаіснасці, у якой п'сьменнік адкрывае пазіцыю і прытокае. Як і кожны сапраўдны мастак, Брыль не закрывае вочы на тое, што пачынае ў жыцці сцвучаць з суровай прозай, прытокае і высокае знаходзіцца ў пастаяннай барацьбе з пошласцю і нізкасцю».

Літаратарам, гаворыць М. Лифераў, які мысліць рад і назаўсёды завушчымі катэгорыямі, выгада абавязна бесканонічнасць, бо гэта «спасоб і нерухомасць. П'сьменнік і крытык, які сапраўды пракадаваў новыя шляхі ў літаратуры, не баяўся вострых сацыяльных і маральных праблем драматычнага характару. Грамадзянская мужнасць творца неслалой, актыўнае стаўленне да жыцця, доўгаснае жаданне дапамагчы партыі ў барацьбе за камунізм — імяна гэта характэрна для жыцця і творчасці выдатных прадастаўноў сацыялістычнага рэалізму».

М. Лифераў выказвае магчымна, не новую, але вельмі надзейную думку пра тое, што мастацкі канфлікт ніякі чынам не зводзіцца да вытворчых спрачак. Праблема канфілікту — гэта сацыяльная праблема вялікай ідэяна-эстэтычнай праблема філасофскага. Канфілікт не можа

грунтавацца на недарачна нікчэмных непаразуменнях. З гэтага пункту гледжання даследчык разглядае эвалюцыю канфілікту ў раманах І. Шамякіна, крытыкуе творы Т. Хадкевіча, У. Карцава за іх дэкарацыйнасць і агульнае, адзначае істотныя праявы апаэсіі Л. Арабей, М. Вадасола, Я. Восіліна. Рух сучаснай прозы да ўсё вышэйшай ідэяна-эстэтычнай стасці, даследчык справадзіла звязнае з палемічнасцю многіх твораў, іх сціраванасцю супроць стандартнасці і схематызму.

Даследчык аспрачае думку некаторых крытыкаў, быццам іна рэчаіснасць не дае матэрыялу для трагічных канфліктаў, ён рашуча выступае супроць царматызаў і каютаў, якія ідуць уразаў а жыццём, практыкай мастакоў. Так, у свой час адзі з крытыкаў выказаў думку, быццам заўсёды трэба імянуцца да тата, каб становіцца героям «рабыня галоўнай сцэнальнай драматычнай дзеіны, каб яго барацьба складала аснову сюжэта дыктавала ход канфілікту, вызначала напас твора». Асабліва, звачае М. Лифераў, паназбенна вынікая аднастайнасць і схематычнасць арыентацыя твораў, тудачуецца зварот да слаўнай «філасофіі» прапоруі жыцця, да адмаўлення гіпноасці адмоўных персанажаў. «Канфілітнасць невычэрпная, безупынная і бліскучая, якая і вечная праўда жыцця і праўда мастацтва», гаворыць М. Лифераў. — Расстаюцца станаючы і адмоўны сілы ў творы, групуючы вобразы ў лаважы ад канкрэтнай задумкі аўтара. Пася, грамадзянская накіраванасць твора дыктуюць пачатковы мастацкі ідэалаў, яго разуменнем канкрэтных ітарэсцяў народа».

На шырокай фактычнай аснове выдэ рэалізму аб праўдзе характэрны П. Дюбуайля.

Характар у празаічных творы даследчык справадзіла разглядае як галоўную сферу ідэяна-эстэтычнага асаення рэчаіснасці, як важнейшы спосаб мастацкага абатульнення. Праз характар «сучасная літаратура вырашае сваю галоўную задачу — па-мастацку сцягджае каптоўнасць чалавечай асобы, паказвае яе сацыяльна-палітычнае і маральна-філасофскае месца і значэнне ў гіганцкіх гістарычных падзеях нашага часу».

У поўнай адпаведнасці з практыкай лепшых саваецкіх п'сьменніку П. Дюбуайля даказвае, што найбольшых поспехаў у стварэнні наўнарочных чалавечых характараў дабіўся тыя п'сьменнік, які ў сваім мастацкім даследаванні аб'ектыўна рэалістычна даследчыць да перава прычыны тыя ці іншыя чыныкаў героя, бачыць жыццё і чалавеча ва ўсёй іх дыялектычнай складанасці і супярэчнасці, якія паказваюць чалавечы ў віры грамадскага жыцця, ствараючы характары на шырокай сацыяльнай аснове. Асабліва важна тое, гаворыць даследчык, што сацыяльнасць у лепшых творах нашай літаратуры арганічна зліваецца з усім эмацыянальным, пауччымым зместам характараў. Грамадзянская самасвадомасць усё глыбей праінае ў сутнасць характараў, становіцца як «прыроднай», знешне непрыкметнай яго якасцю».

Аўтар адзначае, што «сучасная саваецкая крытыка і літаратуразнаўства, пазбывшыся спрытаных, вульгарна-сацыялагічных крытэрыяў і анікая літаратурных з'яў, разам з гэтым выступаюць за сапраўдную сацыялогію, за зліццё сацыялогіі з аэстэтыкай». І, думача, сама праца П. Дюбуайля, В. Журавлева і М. Лиферава з'яўляецца доказам гэтага.

П. Дюбуайля дае некалькі азначэнняў літаратурнага характара, падыходзячы да яго кожны раз з іншага боку. Імянучыся пазбегнуць спрытанасці і аднабакозасці ў асвятленні адзінаго складаных аэстэтычных катэгорыяў, і гэта яму ўдасца, бо ў сваіх тэарэтычных выкладах ён абіраецца на багаты і вельмі павуча тыя вопыт такіх п'сьменнікаў, як І. Мележа, Я. Брыль, І. Шамякіна, В. Быкаў, І. Навуменча, М. Ло-

бан, Я. Скрыган, А. Карпов, І. Чыгрынаў, М. Лысакію.

Добра тое, што П. Дюбуайля не абмяжоўваецца канстатацыяй дасягненняў беларускай прозы апошняга дзесяцігоддзя, а казвае п'сьменнасць адных чыныкаў і традыцый і бесперспектыўнасць другіх. Найважнейшым злом нашай прозы даследчык справадзіла лічыць ітарэцыйнасць, якая, на жаль, імяна знаходзіць сабе прытулак у творах некаторых аўтараў.

Шмат цікавых назіранняў дае даследчык аналіз раманаў І. Мележа «Люды на балоне», Я. Брыля «Пуні і Грыбны», А. Савіцкага «Імянына», у прыватнасці, П. Дюбуайля адзначае, што ўзмацненне лірычнага, суб'ектыўнага пачатку, аб якім многа пішуць і ў якім бачыць пазбавленне ад мінулых грахоў бясстрашнага асаінішчства, само на сабе лічы не забяняе праўдзіннасць твора, глыбіню і пераканальнасць самараскрыцця характараў (да прыкладу, раманы А. Савіцкага). Патрэбна высакая майстэрства і культура творчасці.

Добрай якасцю артыкула В. Журавлева «Сюжэт і рэчаіснасць» з'яўляецца яго багаты, разнастайны фактычны матэрыял. Свае вывады і назіранні даследчык падмацоўвае не толькі дасягненымі аналізамі творчасці п'сьменнікаў (галоўным чынам апаэтычнай, наколькі ў апаэтычнай сюжэтны выростаюцца ў найбольш завершанай, сціслай форме і аручы для аналізу), але таксама сведчаннямі саміх п'сьменнікаў, іх выказваннямі пра свой вопыт. Аднак В. Журавлёў не прымае на веру кожнае выказванне і не выдумачвае яго прастаціна. Тым больш не імянецца перанесці тое, што ўласна, скажам, А. Кулакоўскаму, на І. Шамякіна, В. Быкава... Ён улічвае творчую ідэяна-эстэтычную п'сьменніцка бачыць і ўлічвае стасдаючы дынаміку і спосабнасць творчага працэсу».

Даследчык прыходзіць да вельмі важнага вываду, што мастацкія поспехі «найбольш спадарожнічаюць тым п'сьменнікам, у якіх складалася дастаткова выразная жыццёвая арыентацыя, прапрацавалі важкія азначэнныя крытэрыі, аэстэтычная і філасофская канцэпцыя. Валодзеючы такім ідэяна-эстэтычным патэрыялам, нашы лепшыя правак-апаэтычныя і ўлічаныя адкідаючы ітучныя, мададзеныя сродкі і прыёмы ў пабудове сюжэта сваіх твораў». Імянучыся да «найбольш поўнага і пераканальнага адлюстравання праўды жыцця».

Шырока вядома горнаўскае выказанне сюжэта як «спітарый росту і арганізацыі тата ці іншага характара, тыпу». Даследчык падрабязна, што імя «не ўстаўла і сціна, таму што тат «хептлена» рацыянальнае зерне праблемы сюжэта». Многа ўвагі В. Журавлёў аддае палеміцы Б. Сарнова з Я. Дюбуайля, першы з якіх разглядае сюжэт як інструмент пазнання рэчаіснасці, другі — як выяўленне аўтарскай канцэпцыі рэчаіснасці. Даследчык прыходзіць да вываду, што кожны з іх пасвойму мае рацыю, бо праблема сюжэта, як і праблема характара і канфілікту, імятатрына, імя ахоплівае розныя аспекты творчага працэсу, яе нельга спрашчаць і кананізаваць.

Каптоўным у артыкуле В. Журавлева з'яўляецца раскрываць аўтарскі пачынак сюжэтаў і характараў абгрунтаванне тэзісаў аб тым, што праблема характара з'яўляецца «найважнейшым, цэнтральным адром» у творы сюжэта.

Адсутнасць яснага ўяўлення аб характарах, сцягджае даследчык, вядзе да распаўсюлення сюжэтажнага дзеяння. Таму «глыбока аразуметая эвалюцыя аднаго або некалькіх герояў, якія павіны дзейнічаць у творы і заўсёды важная праўдомова для траўдзіннасці сюжэтажна асновы. Бо пры ўсіх тых імятатрычных і багатых узаемазв'язках, што імянуць паміж характараў і ішчымі кампанентамі мастацкага твора, сюжэт мае выразную тэндэнцыю

паслухмяна і паслядоўна іці за характараў».

Нельга не пазгадзіцца з другім вывадам В. Журавлева: таму дзе п'сьменнік абмяжоўваецца толькі ружовымі фарбамі, сюжэт праціна «імячым і бясччымым».

Шкада, аднак, што В. Журавлёў не ўлічвае праблему сюжэта з праблемай канфілікту, не паказвае, як у сюжэце канкрэтызуюцца жыццёвыя супярэчнасці, мастацкі канфілікт твора аўтара.

Есць у разгледжанай кнізе і ішыны недарачны. Галоўным з іх з'яўляецца неапісанне незавяршанасці асобных разважанняў, аналіз твораў без дакладнага вызначэння мэты. З другога боку, некаторыя тэарэтычныя пазіцыі слаба падмацоўваюцца фактычным матэрыялам.

Напрыклад, М. Лифераў гаворыць аб тым, што прыкметны ўдэям прозы апошняга дзесяцігоддзя «суправадзіла і пачынаў мінусамі. Машца на ўвазе слаўная «раскавазасць» мастацкай думкі і формы». З'явіліся, кажэ аўтар, «хача і арыентацыя, але нейкая ітучнасць, цукляя апаэтычнасць, апаэсіі і раманы (імяноўта твора аўтара не называе — В. Б.). Абатуравіваюцца самыя найдрабнейшыя факты з пратэзіяй на невычарпаную імятатрычнасць, такі падэкст, з-за якога не відаць і тэксту». Спасыла на «Лоніу» І. Пташнікова, у якой, на словы аўтара, глыбокадурная амацяўнасць падаўляе ідэяны змест, не пераканвае.

Нам вядома, што кніга пры падрыхтоўцы да друку была скарочана, «сцінута». Ці не адбылася гэта на навуковай аргументацыі думак? Відаць, па той жа прычыне даследчык аддаў мала увагі крытыцы буржуазных літаратурных канцэпцыяў, што сціна асабліва важна.

Задзіліце нас і тыраж выданні. Наўно твасця экзампіляраў аддавае сапраўднай патрэбе крытыкаў, настаўнікаў, чытачоў у кваліфікаванай літаратурнай працы? **В. БУРАН.**

ЦЫРКАВАЯ ПРЭМ'ЕРА

З'явіліся колер не вельмі папулярны ў цырку, дзе іб набываюцца на незвычайным спадарожным фарбам, ахвачены залаты і сярэбра, якіх «свагодовах» эфектах. Сцілы ахоўны колер стай, аднак, дамінуе ў новым тэматычным паказе «Партызанская баллада», якім 16 верасня адкрыў новы сезон Мінскі аэражыўны цырк.

«Гладка пачаў і цыркавы артисцэ блага камандіра партызанскага атрада. Лясяня мейсцяў дзіцячымі дні малодасці — і перад намі прашла феерычнае відэаішоу, у якім цыркавыя нумары набывлі ўжо зусім другою жыццё — яны сталі злівацца ў адно».

У новым паказе аб'яднаны ў адно цыркавыя і аэражыўныя элементы, дамастравіюцца дакументальныя кінакадры, гурны аэражыўныя нумары. На здымках фотакарэспандэнта С. Астапюка асобныя моманты паказу. У яскравым дэкары, на прыродным плане — камандіра партызанскага атрада (Э. Комакаў) і камісар (М. Комакаў).

«Сцэны і танцавыя нумары — атрыліся Карнілаваў, Л. Жырнава з дрэсправанымі галубамі, **Л. Жырнава з дрэсправанымі галубамі.**

Васіль Хомчанка

САЛДАТ

Анаб'яданне

Начальнік аўтаномнага Шэрман нейкі момант разглядаў Платона Чыпка адным сваім вокам, потым раўном падсунуў да сабе залу, на раўну напісаў размыста: «Прыліць». Спытаў, які клас, і дапаў: «Замачаваць машыну ВР-18-54».

— Усё, — сказаў Шэрман. — Ідзі, сядзі за баранку. Зараз, гаў Выручы, салдат.

— Есць вырочыць, — адказаў Платон і пайшоў у дыспетарскую. Там з дазволу дыўчыны-дыспетары пакінуў свой чамадан, атрымаў пушыны ліст.

— Дронная вама машына дасталася, — пасачула дыспетар. — На ёй тут адзі працаваў... Дабы, хоць у вапталку пасылай.

— Дзе ж ён чыпер? — Пятнаццаць сутак далі. Сядзіць.

Новому шафэру дастаецца горшая машына — так ужо заведзена. Дасталася такая і Платону. З умяінамі на капоце, разбітай фарай, трашчымымі ў лабавым шкле... І завозіцца яна доўга, рыўкамі, выстралявала дымам.

Калі Платон выехаў з парку, на падножку ўскочыла дыўчына, адчыніла дзверы, улезла ў кабіну. Напоўніла кабіну водарам парфуму.

— Вы куды? — спытаў Платон.

— У кар'ер. А вы понешны? Платон зірнуў на яе. Дзв'ючына зразумела, што спадарожна, запісвае ад задавальнення.

— А што вам рабіць у кар'еры? — Я там начальнік. Вышэй за ўсёх. — І зарагатала.

Губы пушыныя. З-пад тута завяянай хусткі выбывалася белая грыўка. Вочы смельныя. Усё круцілася перад лясцорыяй.

— А дэжурны? Дзе жыць будзеш? — спытала яна.

— А дзе халасяці жыць? У інтэрнаце. Або да якой цёткі прыб'юць. У прымак.

Дзв'ючына разглядала Платона некай падзівачы цыкаў, і сціла губы, быццам стрымлявала смех.

Наустрач ім ужо ішлі першыя самазвалы з грабамі. Дзв'ючына віталася з шафэрамі, тыя прасцілі запісаць ім рэйсы.

Да кар'ера Платон дзв'ючыну не давёў. У матары замыхала, машына спынілася. Дзв'ючына спынула з кабіны. «Мяне завуць Лёся», — сказала яна і падбегла падалася па дарозе. Болад духоў у кабіне застаўся.

Было хмарна, сыра. Учора ішоў дождж амаўляе усё дзень, і зямля не паспела ўсмакаць у сабе ўсё вадзі. Блишчалі мугна і шэры лужыны. Лёся ішла па іржаўніку. Платон ютга глядзёў на іе слабенькую постаць, тата перанятую скурнымі поясам, на іе няроўна мідзельную паходку і белыя боціны, што ілалі, як дзве ітучы.

Шафэр у сінім бераче спыніўся, высунуў у яно кабіны.

— Салдат! — паклікаў ён.

— Ну, — падняў галаву Платон.

— Дурань ты.

— Дзв'ючы.

З думкай пра Лёся ён і адвёз на будоўлю гараў, што яна яму хацела сказаць там, на сваім мосціку, і чому ратавала.

Па дарозе налад спускала камера. А запаснога колера не было. Міма праносіліся машыны, шафэры спачувальна выгледалі са сваіх кабінаў, але ніхто не спыніўся. Платон з сумам падумаў, што армянскія шафэры яго вост так не пакінулі б. Ён хацеў на спадарожнай машыне паехаць у аўтапарк за сапраўднай камерай і падняў руку. Машына спынілася, а з кабіны выскачыла Лёся.

— Чаму стай? — спытала яна.

— Ён ударыў нагой у скат.

— Спусціла. Запасное нагоднае.

Лёся прыседа каля кола, тычыла доўгім намайніраваным пальцам у пакрышку. З кабіны выйшаў шафэр, той самы ў сінім бераче, з усмешкай, якая быццам застыла ў кутках губ, сеў на падножку.

— Валік, — прыседа Лёся каля яго. — Дай сваю запіску.

Той адмоўна пакрыўчы галавой.

— Ва-а-а! Да абеду. Першы дзень у чалавекі і тако...

Валіччач пачаў адкрываць кола, а Лёся зноў паспела ў кар'ер.

— Сядзь бы ў парку, рамантаваў, — буркнуў Валіччач.

Хлопец ён быў прыгожы, крэху фарсісты. На твары пушок, ужо крануты брытвай, аб чым сведчылі два парэзы на ішча. Адзеты ён быў як бы на паказ: чаравыя з меднымі спражамі, куртка на гузіках — біразовыя палачкаў і ультрастылі берет.

— Слухай, салдат, — сказаў ён ужо з кабіны. — Ты даўно з ёю знаешся?

Дзв'ючы зноў, — ухліліся ад адказу Платон.

— Яна гордая. Ні з кім. А мне няма часу з ёю кагарца. У армію праз тыдзень забіруць.

— Шчаслівая служба, — паказаў Платон.

Да абеду ён зрабіў чатыры рэйсы — трэцюю частку нормы. Мала. І ўсе чатыры разы Лёся вітала яго са свайго капітанскага мосціка. Платон з прыемнасцю адзначыў, што вітала Лёся не ўсіх шафэраў.

Пасля работы Платон у парку сустраўся з Шэрманам. Той падшоў бокам, як краб, спытаў, колькі зрабіў рэйсаў.

— Тварыш начальнік, машына калена.

— Колькі рэйсаў?

— Восем. Матор...

— Потым, потым. А пакуль цягні! — І ўцёк у сваю кантору.

У дыспетарскай Платон узяў чамадан, распытаў дзе інтэрнат. Каля КТП на дошцы паказчыкам Лёся паспела ўжо напісаць кожнаму шафэру выработу. Прозвішча Платона Чыпка зачыталася ў самым кісе. І рэйсаў чамусьці было напісана больш — адзінаццаць. Платон паставіў чамадан і выправіў памылку — восем.

Месца ў інтэрнаце Платону дасталася каля самага ўваходу, і калі адчынілі шырока дзверы, то стухалі ім аб локкі. Пакой валілі, за калітатно і перанаселасць яго называлі Курскім вакалам. Прыборлышца дала прасціны, навалачку, і Платон заправіў ложак пасалдацку — з адваротам прасціны ўпоперак, а ружны зляўчыў трукнутым.

Суседзі яго быў рыўны хлопец. Ён, лежачы на спіне, граў на гармоніку і спяваў гуліным басам, быццам сядзёў у боцы: «Я сваю мілію ў кустах пацалу».

Платон прасеў на крэсла. Ныла спіна, сядзілі рукі. Ён хацеў расцягнуцца на ложку, але утрымала армянская прывычка — не ляжыць на засланую пасцель.

Армянскія шафэры, усе параюваў з арміяй. І вост калі прыгадалася свая ваенная машына, то падумаў і пра сцінаны самазвал. Яго непрыемна на калянула, калі ўспомніў, як стаяў на абочыне. Ён падняўся і пайшоў у аўтапарк.

Гаралі ліхтары жоўтымі распылістымі шарамі, на зямлі стлілі дзв'ючыны, чорнае неба не мігала іводнымі зоркай. Дзесьці круцілі радыёлю, гулі яе дагатай хваліць, нібы хтосьці то прыслушаў іх, то ўзмахнуў.

У бясплодным гаражы паручал ішчыно толькі пераваў і застрэжыны, якіх нешта трывожыла. Платон рабаваў запасное кола і пачаў латаць камеру, пашарнаў рашпільам, і выказаў лату, прылёт. Гуны радыёлы даносілі і ў гараж. Платон ўспомніў пра Лёся і падумаў, што яна вост у гэтую хвіліну танцае з Валіччачам. Толькі з ім. Ён разглядаўся на сабе з-за гэтай думкі і ішпурнуў на зямлю малатом.

Падшоў да яго стары, нартавы гаража, сеў на кола, пакалуў палкай зямлю.

— Працуеш? — спытаў ён

— Працую.

— Ну, працуй, працуй. Служыць?

— Ага.

— Восі і пагаварыў, як два харошыя чалавекі. — Стары падняўся і пайшоў.

Радзіла града. Узвілася, як танцае Лёся: задрапа галаву, сцярае, мільтаюць яе белыя боціны... «Чаму боціны?» — апомніўся Платон.

Дурань. Хто ж ходзіць у тумавых боціках на танцы?».

Платон адрамантаваў кола. Накорпаўся ў матары. Ён не туў ні рыўны дзверы,

